

BROEDVOGELINVENTARISATIE

GROEVE OOSTERMEENT

1991

**Subgroep Avifauna
Dick A. Jonkers**

VOGELWERKGROEP HET GOOI EN OMSTREKEN

Hilversum,

1991

Uitgave: 72

TYPEWERK

: Marijke de Graaf

INVENTARISATORS

: De inventarisaties werden verricht door
Dick A. Jonkers en Jan Terlouw

© Copyright 1991 - Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken Hilversum

De produktie van deze uitgave kwam tot stand onder auspiciën van het Biogeografisch Informatiecentrum (BIC) van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Overname van gegevens is toegestaan met bronvermelding. (91.035)

INHOUD

blz.:

1.	Inleiding	1
2.	Ligging, oppervlakte en eigendom	1
3.	Terreinbeschrijving en beheer	1
4.	Recreatie	1
5.	Gevolgte werkwijze bij de inventarisatie	2
6.	Resultaten	2
	6-1 Broedvogels	
	6-2 Vergelijkingen met vroegere inventarisaties	
	6-3 Niet-broedvogels	
	6-4 Andere waarnemingen	
7.	Conclusies	6
8.	Aanbevelingen	6
9.	Geraadpleegde bronnen	6
	Bijlage	

1. Inleiding

Sinds het eind van de jaren tachtig wordt de groeve Oostermeent begraasd door een kleine kudde landgeiten. Het heischrale graslandje ten zuiden van de groeve wordt al jaren langer begraasd. Het doel van deze beheersmaatregel is de welige opslag van berken terug te dringen. Deze opslag dreigde de hei te verdringen en het gebied in bos te veranderen. Elke beheersmaatregel heeft effecten en zo ontstond de gedachte om dit kleine en overzichtelijke terrein op broedvogels te inventariseren.

2. Ligging, oppervlakte en eigendom

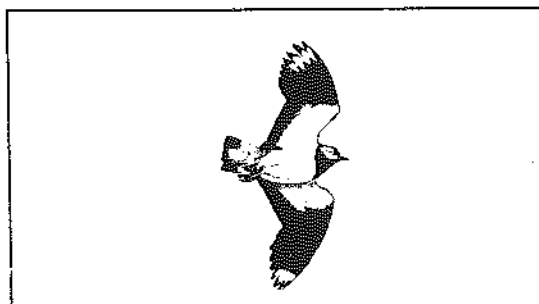
Het geïnventariseerde deel is een onderdeel van de Warandebergen en ligt in de gemeente Blaricum (atlasblok 26-52, in delen van de kilometerblokken 31, 32, 42). De oppervlakte bedraagt ca 4 ha. Het object Groeve Oostermeent is eigendom van de gemeente Blaricum en wordt sinds enige jaren door het Goois Natuurreservaat beheerd.

3. Terreinbeschrijving en beheer

Het gebied is te onderscheiden in twee duidelijk herkenbare delen. Het hoog liggende heischrale grasland met opslag van Amerikaanse vogelkers (*Prunus serotina*) en Drentse krent (*Amelanchier lamarckii*). De begrazing door enkele tientallen Veluwe landgeiten heeft er voor gezorgd dat er een zeer korte vegetatie is ontstaan. De opslag is aan de onderzijde kaal gevreten. Het begraasde deel is omrasterd. Aan de noordzijde grenst het grasland aan de steilwand van de voor 1975 afgezande groeve. Deze wand is maximaal een meter hoog en circa 400 meter lang. Aan de onderzijde loopt een door erosie gevormde helling plaatselijk naar uitgegraven delen waar permanent water in staat. Aan de westzijde is vroeger een depot ontstaan van niet op deze plek thuishorende grond; aan de westzijde liggen twee ontsierende zandheuveld. Het lage deel is een kwelzone, waarin tijdelijk plas en drassituaties kunnen optreden. Hier is een pioniersvegetatie ontstaan met een zeer nat stuk, waarin een paddenpoel en dominante begroeiing van Pitrus en Gewoon haarmos. In dit deel is wilgen- en berkenopslag. Daaraan grenst een vochtig heischraal grasland met berkenopslag. De kwelsloot met aftakkingen is omzoomd door hoge berkenopslag van circa 8-10 meter hoog. Een wat uitgebreider berkenbosje bevindt zich aan de westzijde van de laatste aftakking. Tussen dit alles bevindt zich berkenopslag van maximaal 1½ meter. Ondergroei en struikvorming is vrijwel nergens aanwezig onder de bomen. De meeste jonge berkenopslag zag er tijdens de inventarisaties dood uit. De wilgen waren deels aangevreten door het groepje landgeiten dat voor de bestrijding van de natuurlijke opslag is ingezet. Het grootste deel van het terrein was droog. Aan de noordwestzijde liggen enkele lage deels begroeide zandruggen van maximaal een meter hoog. Dit deel van het terrein maakt een kale indruk. Aan bebouwing is een uit hout vervaardigde geitenstal aanwezig. Om de natuurlijke successie te kunnen volgen zijn twee omrasterde zgn. exclusures van ca 25m² uitgespaard. Hierbinnen kunnen de geiten niet grazen.

4. Recreatie

Van west naar oost is het mogelijk langs een primitief pad door het gebied te lopen. Voor de rest is het niet ontsloten. De jeugd uit de bebouwing in de omgeving gebruikt het gebied als speelterrein. Soms wordt er tussen de bosjes een hut uitgegraven. De grootste druk richt zich op het waterrijke gebied bij de steilwand. De zandheuveld en helling worden geregels gebruikt en ook in het water wordt gespeeld. De bovenrand wordt als springmogelijkheid benut en kalft daardoor af. Regelmatig wordt er bovendien over de smalle bovenrand gelopen. Deze activiteiten hebben een negatief effect op Oeverzwaluwen die de steilwand als nestgelegenheid in gebruik willen nemen. Van het wandelend publiek wordt weinig hinder ondervonden.

5. Gevolgde werkwijze bij de inventarisatie

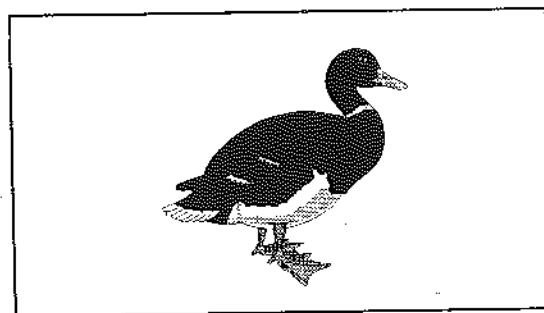
Voor de inventarisatie werd gebruik gemaakt van de zgn. territoriumkarteringsmethode (Hustings et al. 1985). In de winter (februari) werd een verkenningsronde uitgevoerd, waarbij oude eksternesten werden gekarteerd. De inventarisaties werden van maart t.e.m. juli uitgevoerd. Het aantal bezoeken per maand was als volgt: maart 3, april 2, mei 2, juni 3, juli 1. Tijdens elke ronde werd het gehele terrein doorkruist. In totaal werd 8¼ uur geïnventariseerd. Dat is ruimschoots binnen de norm van 5-25 uur per 10 ha. die voor territoriakartering wordt aanbevolen. Het vaststellen van de territoria werd uitgevoerd met behulp van de richtlijnen voor het broedvogelmonitoringproject van SOVON (van Dijk 1985).

6. Resultaten

6-1 Broedvogels.

Van zes soorten vogels werden nesten gevonden of territoria vastgesteld. Dit waren:

- Wilde Eend   2 paren
- Fazant   één haan en enkele hennen
- Houtduif   1 nest
- Fitis   8 territoria
- Ekster   4 nesten
- Vlaamse Gaai   1 nest

Het is een gering aantal broedvogels, waarbij echter moet worden opgemerkt dat de oppervlakte van het gebied waar genesteld kan worden, klein is.

Bij de soorten kunnen de volgende opmerkingen worden gemaakt.

Wilde Eend:

Op twee verschillende plaatsen werden eischalen gevonden, waaruit jongen waren gekropen. Deze zijn hier nooit waargenomen. Waarschijnlijk zijn deze na het uitkomen naar de aanliggende plasjes in het stadsrandpark van Huizen vertrokken.

Fazant:

Regelmatig was een haan aanwezig en op drie verschillende plekken hennen.

Fitis:

De territoria bevonden zich op de overgangen van de berkenbosjes naar de heidedelen.

Ekster:

De nesten hiervan zaten vrij dicht bij elkaar. In de omgeving ervan bevonden zich enkele oude, ongebruikte nesten. Met het huidige aantal erbij kunnen deze nesten nestgelegenheid bieden voor soorten als Torenvalk en Ransuil.

Vlaamse Gaai:

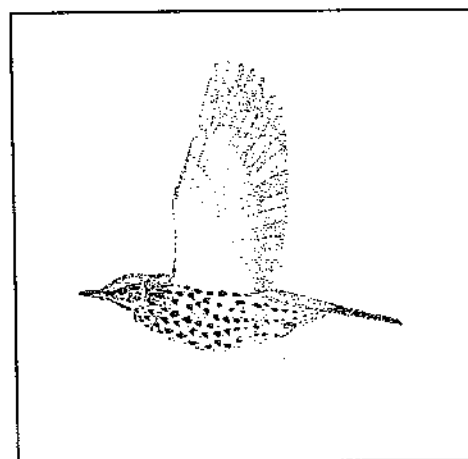
Het nest van deze soort was dicht bij een eksternest gebouwd.

6-2 Vergelijkingen met vroegere inventarisaties.

Het is niet de eerste keer dat de groeve Oostermeent integraal geïnventariseerd werd. Zo vermeldt de Stichting Vrijwillig Goois Natuurbeheer (S.V.G.N.) in 1981 Dieperink als bron. Hij zou in 1980 een inventarisatie hebben uitgevoerd. Verder is er nog een inventarisatie uit 1981, die wordt beschreven door Lam (z.j.). De resultaten van deze inventarisaties zijn in onderstaande tabel vermeld:

	1980	1981	1991
	SVGN	Lam	deze studie
Wilde eend	?	4-8	2
Bergeend	1?	0-3	0
Patrijs	0	1-3	0
Fazant	0	0	+
Waterhoen	0	1-3	0
Scholckster	1?	0	0
Kievit	1	2-4	0
Watersnip	0	0-1	0
Houtduif	0	1-5	1
Veldleeuwerik	+	4-6	0
Oeverzwaluw	30-35	150-200	0
Boompicper	0	0-1	0
Graspicper	2-4	4-7	0
Witte Kwikstaart	+	0	0
Winterkoning	0	1-2	0
Heggenus	0	0-1	0
Zanglijster	0	1-3	0
Merel	0	2-4	0
Tapuit	0	0-2	0
Roodborst	0	0-1	0
Fitis	0	6-8	8
Tjiftjaf	0	2-4	0
Koolmees	0	0-2	0
Rietgors	1	2-5	0
Kneu	1	1-6	0
Vink	0	0-2	0
Ekster	0	0	4
Vlaamse Gaai	0	0	1

Eén van de eerste dingen die bij een vergelijking tussen de jaren opvalt, is de soorten- en aantallenrijke lijst van 1981. Het probleem bij de beoordeling van de inventarisaties van 1980 en 1981 is, dat de inventarisatiemethode, criteria, grenzen en de situatie van het onderzochte gebied niet staan beschreven. Bij die van 1981 staat vermeld dat er twee ochtendinventarisaties zijn uitgevoerd en tijdens loopkeverinventarisaties waarnemingen zijn genoteerd. De lijst is dus hoofdzakelijk met waarnemingen als basis samengesteld. Dit verklaart de soorten en aantallen.

In het verslag wordt wel beschreven dat het terrein drassig is en langs plasjes gefoerageerd wordt. In 1991 maakte het terrein een uitgedroogde indruk. De sloot en zijslotjes die onder de Blaricummerweg door uitwateren stonden bijna droog. Alleen het paddenpoeltje en het verdiepte deel onder de steilwand bevatten water.

Voor de Wilde Eend lijkt er niet veel veranderd te zijn; de soort komt er nog steeds voor. Het is de vraag of de Bergeend er ooit gebroed heeft. Beide bronnen spreken zich daar niet definitief over uit. Als dat broeden al het geval zou zijn geweest kan dat, afgaand op de beschreven vochtsituatie, alleen in de omgeving van de steilwand zijn geweest.

Van de Patrijs wordt door de SVGN het voorkomen aangehaald. Deze typering lijkt juist dan de vaststelling als broedvogel. De Patrijzen zullen wellicht ergens in het complex Warandeborgen gebroed hebben en het terrein en aanliggende graslanden als foerageergebied hebben benut. Mogelijk is er ook nog invloed geweest van ruderaal bouwterreinen op de Oostermcent (Huizen) en de Bijvanck (Blaricum).

De Fazant is een nieuwe soort, in 1991 voor het eerst vastgesteld. Volgens de gehanteerde criteria mag de soort als broedvogel worden opgevoerd. De oppervlakte van het terrein bedraagt maar enkele hectaren. Het is niet onmogelijk dat de terreinen van de aangrenzende Woensberg het eigenlijke broedgebied vormen. Het voorkomen van drie broedparen Waterhoen lijkt te veel van het goede; één paar zou meer in de lijn liggen. De aanwezigheid van een Scholckster ligt niet voor de hand. Het heischrale grasland grenzend aan de steilwand wordt al jaren intensief begraasd. Elders waren er nauwelijks vestigingsplaatsen. In de rond 1980 bestaande situatie waren er vermoedelijk mogelijkheden voor Kieviten. Een aantal van 2-4 broedparen is een te optimistische berekening. Met een plas- en drassituatie zou de Watersnip er een territorium gehad hebben kunnen. Houtduif en Veldleeuwerik behoorden waarschijnlijk wel tot de broedvogels. De aantallen voor die tijd zijn te hoog.

De oeverzwaluwkolonie vormt een verhaal apart. De steilwand herbergde een kolonie waarvan de aantallen sterk wisselden. In 1980 worden 30-35 broedparen gemeld (SVGN 1980) en in 1981 150-200 (Lam z.j.). De laatste jaren waren nog maar enkele paren aanwezig en in 1991 geen. In het verleden is al verscheidene keren aangedrongen op een beter beheer en effectievere bescherming van de kolonie. Op het af en toe afsteken van de wand na is er weinig gebeurd. Buiten deze voormalige broedplaats is er alleen een geschikte lokatie aan de A1 bij Muiderberg. Er zijn plannen om daar een kunstmatige wand te creëren. Uit het oogpunt van bescherming van de soort en een betere risicospreiding is het aan te bevelen de wand te herstellen. Hiervoor zou deze over de volle lengte tenminste een hoogte van minstens een meter moeten hebben en daarvoor moeten worden afgestoken. De achtergebleven zandheuvelds aan de oostzijde zouden verwijderd moeten worden. Rondom de wand moet een deugdelijke afzetting komen zodat zowel de geiten als mensen er niet bij kunnen komen. De afkalving van de wand zal dan veel minder zijn dan in de huidige situatie. Het wandelpad moet minstens op de afstand blijven waar het nu ligt. Rondom de afzetting moeten verbodsbordjes komen met daarbij uitleg over de oeverzwaluwkolonie.

Een territorium van een Boompieper in de situatie van rond de jaren tachtig met opschietende begroeiing is denkbaar. Tegenwoordig trekt de soort er alleen nog maar door. Graspiepers waren er vermoedelijk in de overgangssituatie naar dichte begroeiingen nog wel, al zijn de opgegeven aantallen wel hoog. Dat is ook het geval voor de overige opgegeven zangvogels. Daarvoor moet in die tijd wel meer begroeiing dan tegenwoordig aanwezig zijn geweest. Er wordt zelfs over een houtwal gerept. Rietgorzen als broedvogels van vochtige terreinen zijn nu verdwenen. Een vermeldenswaardige soort is de Fitis. Deze pionierssoort begon waarschijnlijk rond 1980 net op te komen. Tussen die tijd en nu waren er wellicht meer territoria, want de opschietende begroeiing is nu teruggedrongen. Het voorkomen van de Tapuit in 1981 is twijfelachtig. De soort trekt tot ver in mei door. Nieuwe broedvogelsoorten vormen de Ekster en de Vlaamse Gaai, die aangeven dat de begroeiing na de inventarisaties van 1980 en 1981 is toegenomen en de hoogte daarvan tegenwoordig minstens enkele meters is en tot singel/bosvorming heeft geleid. Wanneer de te hoog opgegeven aantallen en onzekerheden over het voorkomen van soorten buiten beschouwing worden gelaten, blijft toch nog het beeld hangen dat de verscheidenheid is teruggelopen. Opvallend is dat in 1987 nog steeds de broedvogels worden opgegeven, die er in 1981 gezeten zouden hebben (Oude Elferink 1987). Hiermee wordt een voor dat jaar hoge actuele ornithologische waarde aan het gebied toegekend die er in feite niet was.

6-3 Niet-broedvogels

Blauwe Reiger:

Af en toe werden overvliegende exemplaren waargenomen. Deze waren afkomstig uit de op enkele honderden meters afstand liggende kolonie in het Valse Bos (gemeente Eemnes).

Torenvalk:

Bij bijna elke inventarisatie hield zich een exemplaar in of bij het terrein op.

Sperwer:

Af en toe een jagend exemplaar. De soort is broedvogel in het complex Warandebbergen.

Kievit:

Op 31 maart vloog een exemplaar op uit een deel met korte vegetatie.

Zilvermeeuw:

Zes exemplaren vlogen over op 31 maart.

Stormmeeuw:

Vier overvliegende exemplaren op 31 maart.

Ransuil:

Een jagend exemplaar werd op 10 maart gesignaleerd.

Gierzwaluw:

In mei, juni en juli werden geregeld boven het gebied foeragerende exemplaren gezien.

Boerenzwaluw:

Geregeld enkele exemplaren tijdens het broedseizoen.

Boompieper:

Onder een berkensingel hield zich op 12 april een exemplaar op.

Graspieper:

Een overvliegend exemplaar op 31 maart.

Witte Kwikstaart:

Af en toe een foeragerend exemplaar. De waarnemingen werden altijd rond de open delen met oeverranden gedaan.

Zanglijster:

Op 12 april een foeragerend exemplaar.

Grote lijster:

Drie exemplaren waren op 25 mei aanwezig en foerageerden op grazige plekken.

Merel:

Soms werd een voedsel zoekend exemplaar aangetroffen. Op 25 mei werden twee exemplaren gesignaleerd.

Koolmees:

Een voedsel zoekend exemplaar werd op 30 maart gezien.

Rietgors:

Een vrouwtje vloog op 12 april op uit de vegetatie.

Grocnling:

Af en toe één of twee overvliegende exemplaren. Deze vlogen van of naar de wijk Bijvanck.

Kneu:

Een overvliegend exemplaar op 12 april.

Vink:

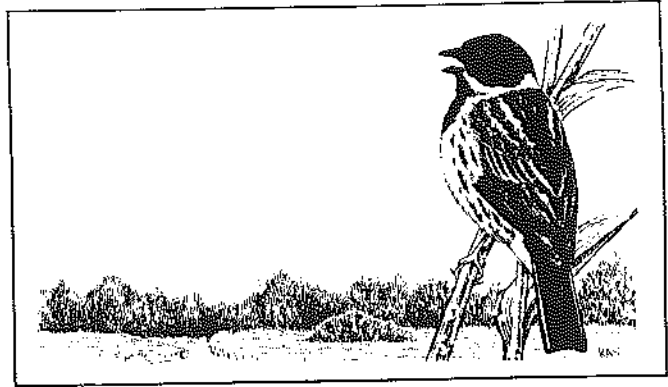
Eén waarneming van een exemplaar in de berken op 31 maart.

Zwarte Kraai:

Geregeld kleine groepjes rondzwervend.

Kauw:

Tijdens elke inventarisatie aanwezig, soms met vele tientallen tegelijk. Het schraalland tussen de Verlengde Bergweg en de groeve genoot de voorkeur. Aan het begin van het seizoen werd daar nogal eens nestmateriaal

verzameld en in de periode met jongen in het nest ook voedsel.

6-4 Andere waarnemingen

Haas: Af en toe een exemplaar.

Egel: Hiervan werden geregeld sporen gezien.

Aan andere faunistische elementen werd weinig aandacht besteed, omdat daar door anderen al frekwent naar wordt gekken.

7. Conclusies

Uit de verrichte broedvogelinventarisatie blijkt, dat de verscheidenheid aan soorten sinds de vorige inventarisaties is afgenomen. Een duidelijk oorzaak daarvoor is niet aan te geven. De bosvorming heeft geleid tot vestiging van Ekster en Vlaamse Gaai. De Oeverzwaluw is als broedvogel verdwenen. Voor een deel is dit te wijten aan de slechte situatie van de steilwand en negatieve recreatieve effecten.

8. Aanbevelingen

Het heeft weinig zin in dit kleine terrein een specifiek ornithologisch gericht beheer te gaan voeren. Het huidige botanische beheer biedt voldoende waarborgen voor vestiging van vogels wanneer de habitat geschikt is. Het handhaven van bomen met oude eksternesten wordt aanbevolen i.v.m. hun geschiktheid voor Torcenvalk en Ransuil om in te gaan broeden. De oeverzwaluwenwand dient te worden aangepast. Voorstellen hiervoor zijn in de publikatie van de Stichting Vrijwillig Goois Natuurbeheer (1981) te vinden. Voor de realisatie van hervestiging van Oeverzwaluwen is het van het grootste belang dat de wand en omgeving niet betreden kan worden.

9. Geraadpleegde bronnen

Dijk, A.J. van. 1985. Handleiding Broedvogelmonitoringproject (BMP). SOVON. Arnhem.

Oude Elferink, J. 1987. Verlengde Bergweg. De Wijde Blik (1987) 2 : 22-28.

Farjon, A. 1987. De groeve Oostermeent. Notitie 3 blz.

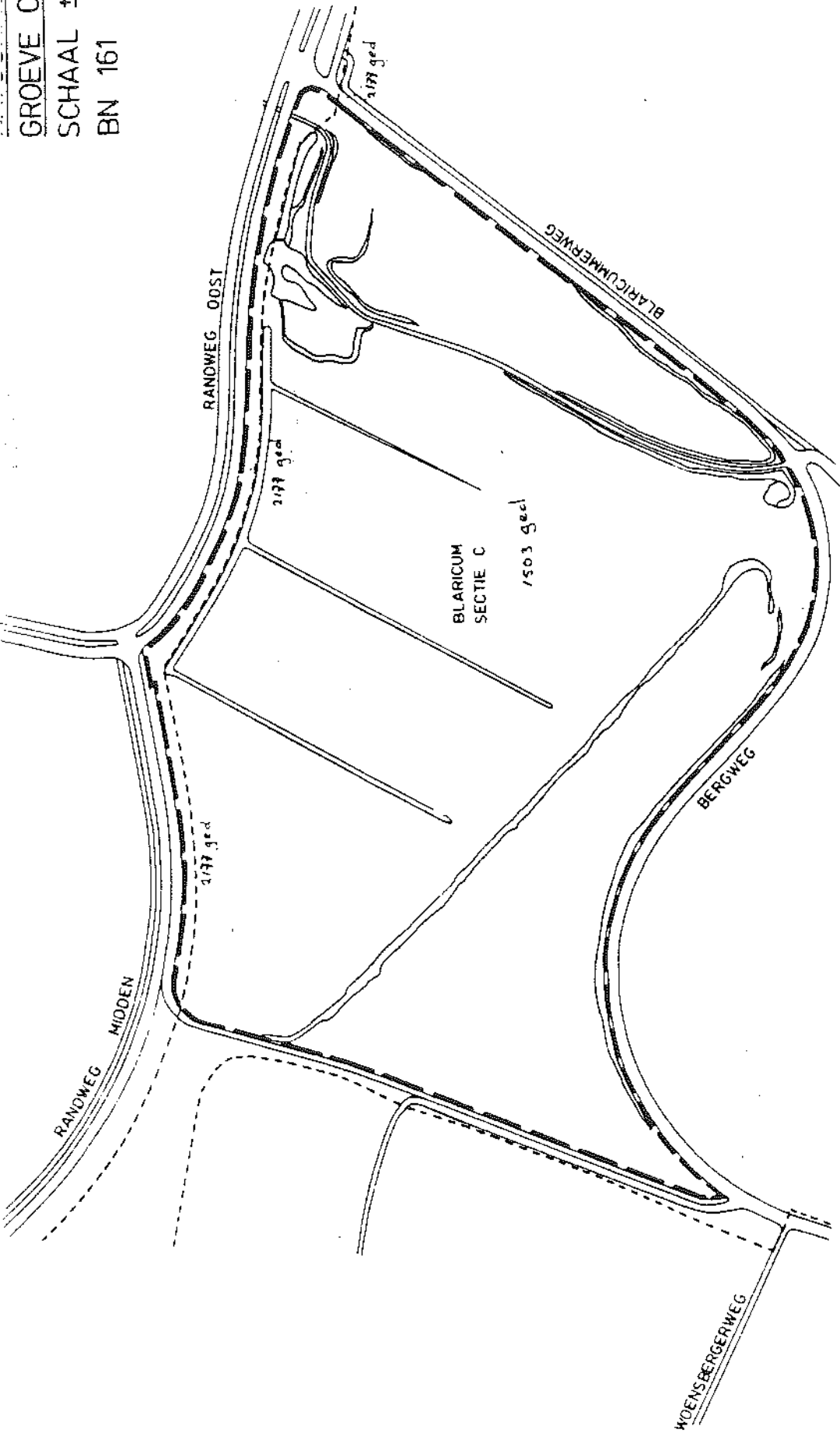
Hustings, M.F.H., R.G.M. Kwak, F.P.M. Opdam & M.J.S.M. Reynen (eindredactie). 1985. Vogelinventarisatie. Achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Natuurbeheer in Nederland. Deel 3. PUDOC Wageningen.

Lam, E. (samensteller). z.j. Groeve Oostermeent. Inventarisatieverslag 1981. Gooidistrict der Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie.

Stichting Vrijwillig Goois Natuurbeheer 1981. Aanzet tot een beheersplan voor de Warandebergen.

GROEVE OOSTERMEENT
 SCHAAL ± 1 : 3800
 BN 161

- GRENZ BESCHERMD NATUURMONUMENT
- GREPPÉL OF OPEN WATER
- - - KADASTRALE GRENS
- BLARICUM KADASTRALE GEMEENTE
- SECTIE C KADASTRALE SECTIE
- 2177, 1503 KADASTRAAL NUMMER

dec '88

landbouw en visserij
 natuur, milieuz en landschaps
 Ministerie van Landbouw, Natuur en Landschap

GROEVE OOSTERMEENT
 BEGRENZING EN KADASTRALE INDELING
 BESCHERMD NATUURMONUMENT

